

Зубатенко О. М.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного,
трудового та господарського права юридичного факультету
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ» У КОНТЕКСТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЕЛЕКТРОННУ КОМЕРЦІЮ»

ANALYSIS OF NOTION OF «ELECTRONIC COMMERCE» IN LAW OF UKRAINE «ON ELECTRONIC COMMERCE»

У контексті Закону України «Про електронну комерцію» проаналізовано поняття «комерція» та «електронна комерція», визначене коло правовідносин, які вони складають. Зроблено висновок про невідповідність змісту поняття «електронна комерція» предмету правового регулювання вказаного закону. Обґрунтовано пропозиції з метою усунення вказаного недоліку.

Ключові слова: комерція, електронна комерція, електронні інформаційно-комунікаційні засоби і технології, господарська комерційна діяльність, господарсько-торговельна діяльність, електронна комерційна діяльність.

В контексте Закона Украины «Об электронной коммерции» анализируются понятия «коммерция» и «электронная коммерция», определен круг правоотношений, которые они составляют. Сделан вывод о несоответствии содержания понятия «электронная коммерция» предмету правового регулирования указанного закона. Обоснованы предложения с целью устранения указанного недостатка.

Ключевые слова: коммерция, электронная коммерция, электронные информационно-коммуникационные средства и технологии, хозяйственная коммерческая деятельность, хозяйственно-торговая деятельность, электронная коммерческая деятельность.

In the context of Law of Ukraine «On electronic commerce» analysis of concepts-commerce and e-commerce is defined circle of relationships that they form. The conclusion of non-conformity of notion of electronic commerce to subject of legal regulation of Act was done. Developed proposals in order to eliminate this drawback.

Key words: commerce, electronic commerce, electronic information and communication tools and technologies, economic and trading activities, e-business.

Вступ. 30 вересня 2015 року набув чинності Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 року № 675-VIII (далі – Закон) [1]. Безумовно, прийняття вказаного Закону стало значним і довгоочікуваним кроком України на шляху правового врегулювання, розвитку та спрощення ведення бізнесу суб'єктами підприємництва із застосуванням глобальної інформаційної мережі Інтернет, наближення законодавства нашої країни до законодавства Європейського Союзу та інтеграції у європейський бізнес-простір. Разом із тим лише перший, поверховий аналіз положень цього нормативного акту дозволяє дійти висновку про його недосконалість та необхідність доопрацювання. Перш за все, це стосується понятійного апарату, використаного у Законі, і насамперед, поняття «електронна комерція», яке використане у назві та тексті Закону. Отже, не принижуючи значення та ролі Закону України «Про електронну комерцію», який запроваджує правові вимоги та механізми дистанційного укладення й виконання правочинів із застосуванням електронних інформаційно-комунікаційних засобів і технологій, нагальною залишається потреба у проведенні дослідження окремих його положень із метою вдосконалення.

В цілому, питання правового регулювання електронної форми ведення бізнесу та електронної торгівлі, як одного з його напрямків, останнім часом перебувають у центрі наукового інтересу багатьох дослідників, зокрема, В.А. Абчука, М.М. Дутова, В.М. Желіховського, А.А. Маєвської, Л.Л. Філіппова, А.В. Чучковської, О.І. Шалевої та багатьох інших. Проте недостатньо дослідженим та таким, що потребує подальшого аналізу в контексті Закону України «Про електронну комерцію», залишається поняття електронна комерція.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування сутності поняття електронна комерція в контексті Закону України «Про електронну комерцію».

Результати дослідження. Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 3 Закону України «Про електронну комерцію» під електронною комерцією розуміються відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру. Тобто, у

вищевказаному Законі під електронною комерцією розуміється коло правовідносин у певній сфері, які виникають між суб'єктами цих відносин за допомогою мережі Інтернет із метою отримання прибутку.

Аналізуючи вказане визначення, перш за все, треба вказати наступне. Надаючи поняття «електронна комерція», автори Закону не врахували того, що в законодавстві України взагалі не визначено поняття «комерція». Практика його застосування знайшла своє відображення не в нормативних актах, а в повсякденному діловому господарському обігу. Тобто, визначення на законодавчому рівні похідного терміну «електронна комерція» не базується на первісному «комерція».

Враховуючи вказане, для тлумачення терміну «комерція» доцільно звернутися до лінгвістичного значення цього слова, наданого у відповідних словниках. Так, у різних словникових джерелах «комерція» розуміється як: «...торгівля й пов'язані з нею справи» [2, с. 245]; «... торг, торговля, торговые обороты, купецкие промыслы» [3]; «... торговля, торговые операции. Занимаются коммерцией» [4, с. 698]; «... (от лат. commercium). Торговля, торговые дела (торг.)» [5, с. 803].

Як бачимо з наведених тлумачень, поняття «комерція» ототожнюється з торговельною діяльністю, тобто здійсненням процедури купівлі-продажу та сприянням цьому процесу. Аналогічна точка зору висловлюється і деякими вченими. Так, В.А. Абчук вважає, що комерція – це діяльність по забезпеченню купівлі-продажу товарів, що супроводжується проведенням відповідних розрахунків із метою здобуття максимально можливого прибутку в умовах існуючих правових норм [6].

До прийняття Закону України «Про електронну комерцію» легальне визначення поняття «електронна комерція» в законодавстві України теж було відсутнє. В науковій літературі існує безліч трактувань цього терміну. Науковці, які в останні роки досліджували сутність, специфіку та проблеми правового регулювання електронної комерції в Україні, розглядали її з різних боків: як одну із сучасних форм організації і здійснення господарської, переважно банківської і торговельної діяльності [7, с. 1]; як торгову діяльність, яка має основною метою отримання прибутку та ґрунтується на комплексній автоматизації комерційного циклу за рахунок використання засобів обчислювальної техніки [8 с. 345]; як термін, що відноситься до використання Інтернету для проведення комерційних операцій між підприємствами або між підприємством та споживачами [9]; як систему взаємовідносин у сфері здійснення обміну даними (електронними документами) та інформацією між суб'єктами господарювання з використанням глобальної мережі Інтернет [10, с. 9]. Деякі вчені розуміють під електронною комерцією всі форми торгівлі товарами і послугами завдяки використанню електронних засобів, у тому числі Інтернету [11, с. 16]. Як бачимо, спільним для всіх цих трактувань – поняття «електронна комерція» є здійсненням суб'єктами господарювання своєї діяльності за до-

помогою глобальної інформаційної мережі Інтернет. Також переважна більшість авторів вважає, що ці відносини виникають у сфері торгівлі.

Враховуючи, що метою електронної комерції, в розумінні Закону України «Про електронну комерцію», є отримання прибутку, то можна стверджувати, що електронна комерція є господарською діяльністю, що здійснюється з метою отримання прибутку, тобто підприємництвом або господарською комерційною діяльністю у розумінні Господарського кодексу України (глава 4) [12].

Узагальнений аналіз понять «комерція» та «електронна комерція» дозволяє зробити висновок, що під електронною комерцією слід розуміти діяльність із вчинення правочинів у сфері лише товарного обігу з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. А діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг, згідно з частиною 1 статті 263 Господарського кодексу України, є господарсько-торговельною діяльністю. При цьому не має значення, яким чином вона реалізується: в електронній формі із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем чи у письмовій. Тим більше, що: Законом України «Про електронну комерцію» електронні правочини за своїм статусом прирівняні до правочинів, укладених у письмовій формі (ч. 13 ст. 11 Закону); згідно із доповненнями, внесеними названим Законом, до ч. 1 ст. 205 Цивільного кодексу України [13], письмова та електронна форма правочину ототожнюються, а електронний договір, укладений шляхом обміну електронними повідомленнями, підписаний у порядку, визначеному ст. 12 Закону України «Про електронну комерцію», вважається таким, що за правовими наслідками прирівнюється до договору, укладеного у письмовій формі (ч. 12 ст. 11 Закону).

Висновок про те, що електронна комерція по суті є господарсько-торговельною діяльністю, яка здійснюється з метою отримання прибутку, тобто підприємництвом або господарською комерційною діяльністю, дозволяє стверджувати, що термін «електронна комерція», вжитий у назві і тексті Закону України «Про електронну комерцію», не зовсім вдалий, бо, по-перше, містить термін «комерція», який взагалі не визначений законодавством України, що може внести плутанину та неоднозначне трактування у правозастосовній та судовій практиці. По-друге, його застосування не розкриває суті, зважає предмет правового регулювання Закону лише до електронної торговельної діяльності (інтернет-торгівлі), хоча у Законі врегульовано значний масив відносин, пов'язаних із веденням взагалі господарської комерційної діяльності (підприємництва) із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем, що є своєчасним і затребуваним бізнесом в умовах інтеграції в європейський економічний простір, а саме: визначене коло правочинів, на які поши-

рюється та не поширюється дія цього Закону, видів послуг, що належать і не належать до інформаційних електронних послуг, учасників у сфері електронної комерції та закріплено їх правовий статус; визначено особливості порядку вчинення електронних правочинів, укладення електронного договору тощо. Саме на запровадження єдиного підходу до державного регулювання суспільних відносин, що виникають при дистанційному укладанні правочинів із купівлі-продажу товарів та/або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, а також пов'язані з ними юридичні дії із застосуванням електронних інформаційно-комунікаційних засобів і технологій було направлено прийняття Закону «Про електронну комерцію», про що вказувалося у Пояснювальній записці до проекту Закону № 0957 від 27 листопада 2014 року [14]. Тобто, при розробці проекту Закону малося на увазі, що дія його норм буде стосуватися не тільки інтернет-торгівлі, а більш широкого кола питань ведення підприємницької діяльності із застосуванням інтернет-технологій.

Висновки. На наш погляд, проведений аналіз свідчить, що вживаний у Законі термін «електронна комерція» не є вдалим. З метою подолання цього

недоліку доцільно викласти назву Закону України «Про електронну комерцію» у такій редакції: «Закон України «Про електронну комерційну діяльність» та замінити у тексті Закону термін «електронна комерція» на «електронна комерційна діяльність».

Внесення запропонованих змін дозволить конкретизувати предмет правового регулювання Закону, його назву у відповідність до змісту Закону, привести термінологію Закону у відповідність до положень Господарського кодексу України щодо господарської комерційної діяльності, запобігти неоднозначному тлумаченню поняття «комерція» через його невизначеність і, як слід, «електронна комерція» в практичній діяльності вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання, контролюючих та судових органів.

Викладені у даному науковому дослідженні ідеї можуть бути застосовані у законотворчій діяльності при доопрацюванні Закону України «Про електронну комерцію» та розвинені у подальших наукових дослідженнях із метою вдосконалення правового регулювання господарської комерційної діяльності із застосуванням електронних інформаційно-комунікаційних засобів і технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про електронну комерцію : Закон України від 03 вересня 2015 р. № 675-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 45. – Ст. 410.
2. Словник української мови : у 11 т. – Т. 4. (І-М) – К. : Наук. думка, 1973. – 245 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/komercija>.
3. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. / В.И. Даль. – СПб. – М. : Тип Товарищества М.О. Вольф, 1905. – Т. 2. – 1017 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://slovardalja.net/word.php?wordid=13633>.
4. Ожегов С.И. Словарь русского языка // С.И. Ожегов / Под общ. ред. проф. Л.И. Скворцова. – 24-е изд., испр. – М.: Оникс, Мир и образование, 2007. – 689 с.
5. Ушаков Д.Н. Толковый словарь русского языка / Д.Н. Ушаков. – М.: Альфа-Принт, 2005. – 1216 с.
6. Абчук В.А. Коммерция : учебник / В.А. Абчук. – СПб : Изд-во В.А. Михайлова, 2000. – 475 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://e.120-bal.ru/download/ekonomika-11178/11178.doc>.
7. Дутов М.М. Правове забезпечення розвитку електронної комерції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / М.М. Дутов. – Донецьк, 2003. – 17 с.
8. Симонович С.В. Информатика для юристов и экономистов [Текст] / С.В. Симонович. – СПб. : Питер, 2001. – 345 с.
9. Бойко А.Д., Бойко Д.А., Мельник О.В. Електронна комерція в Україні : напрямки розвитку і динаміка / А.Д. Бойко, Д.А. Бойко, О.В. Мельник // Третья научно-практическая конференция «Социально-экономические реформы в контексте европейского выбора Украины» (г. Днепропетровск, 20–21 апреля 2006 г.). [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.confcontact.com/apl/6_Vojko.php.
10. Желіховський В.М. Правові засади електронної комерції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.М. Желіховський. – К., 2007. – 22 с.
11. Електронна комерція і право : навч.-метод. посіб. / Уклад. А.А. Маєвська. – Х., 2010. – 256 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAAahUKEwit17Nh_o3JAhXE8XIKHeOvAd0&url=http%3A%2F%2Fwww.tempushai.net.ua%2Fdownload_file.php%3Fid%3D83&usq=AFQjCNF_ixzDI_FJR4NmbVPWPEf9pYHaGQ&sig2=yfSfjG1_-M0P-GF0c1oHEQ.
12. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
13. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
14. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про електронну комерцію» № 0957 від 27 листопада 2014 р., подана народними депутатами України О.В. Бельковою, Н.В. Агафоновим, О.М. Риженковим, О.П. Проданом, В.П. Розетко, О.Б. Мочковим, В.В. Карпунцовим, А.В. Шевченко, О.М. Азаровим. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52409.